

Maaseudun 20 vuotta

Suomen EU-jäsenyys oli poliittinen hanke, jonka seurausten ydin oli maataloudessa. Valintatilanteeseen kansanäänestyksineen ajautettiin nopeasti Ruotsin vana-vedessä ja kansallisen identiteettikriisin puristuksessa. Lamakin pehmitti kansaa ja päättäjiä.

Nopeasti tutkimus- ja selvitystyö paljasti perusasetelman. Suomen maatalous kilpailisi vapailla sisämarkkinoilla Etelä-Euroopan jäsenvaltioita muistuttavalla tilarakenteella ja satotasolla, mutta tehokkaiden pohjoisten jäsenvaltioiden tuotantorakenteella.

Lyhyt kasvukausi aiheuttaisi pysyvän kilpailuhaitan suhteessa tärkeimpiin kilpailijamaihin. Tuottajahinta laskisi 40 prosenttia. Tuotantopanoksista vain rehut, siemenet ja eläimet halpenisivat hieman. Korkean elintason maana suomalaisen viljelijän täytyisi kuitenkin saavuttaa moniin muihin maihin nähden korkea tulos, jotta elinkeinolla olisi jatkuvuutta.

Ratkaistavana oli epäyhtälö, jonka tasaamiseen oli käytettävissä vain yksi väline: maataloustuki.

Jäsenyysneuvotteluissa tavoiteltiin pitkiä siirtymäkausia ja EU:n rahoittamaa pysyvää korvausta luontohaitoista. Vuoristo- ja laaksoviljelyyn tottuneiden oli vaikea ymmärtää, mikä tasamaa-Suomessa olisi epäedullista.

Tulokseksi saatiin viiden vuoden siirtymäkausi ja oikeus maksaa kansallista tukea. Komissio jakoi Suomen summittaisella tavalla kahdella markkinaehtoisesti menestyvään etelään ja pitkäaikaista tukea tarvitsevaan pohjoiseen.

Kaikki pieniä tiloja suosivat tukikeinot purettiin.

Etukäteen arvioitiin, että kurimukselta selviää parhaiten maidontuotanto.

Tuotostasot olivat Suomessa korkeita ja monissa van-

hoissa jäsenvaltioissa oli pie-nehkö keskikarjakoko.

Heikointa näkymää tarjottiin viljanviljelylle.

Viljelijöiden ansioiden eli maataloustulon arvioitiin laskevan jonkin verran jäsenyyden myötä. Paljon olisi elinkeinon ja elintarviketalouden sopeutumisen varassa. Näkemykset maatalouden rakennemuutoksen roolista vaihtelivat: jotkut laskivat siitä koituvan kustannushyötyä, toiset lisäkustannusta lyhyellä aikavälillä.

Alkoi pitkä ja kivulias sopeutuminen. Sekä hallin-

”Kaikki pieniä tiloja suosivat tukikeinot purettiin.

nolta että elinkeinolta meni kymmenkunta vuotta muutoksen sisäistämiseen.

Maatalouden rakenne-muutos kiihtyi. Keskitilakoko alkoi kasvaa hehtaarilla vuodessa aiemman 0,1–0,2 hehtaarin sijaan. Tilaluku onkin puolittunut EU-aikana. Elintarviketeollisuus hyödynsi markkinoita ja maataloustukea laajentamalla ulkomaille.

Samalla elintarviketuonti on kuitenkin kasvanut EU-aikana kolminkertaiseksi, vienti vain puolitoistakertaiseksi. Vain maitotuotteissa ylletään nykyään nettovientiä. Oma maa mansikka...

Kilpailukykyä alettiin punnita uudella pelikentällä. Useiden maataloustuotteiden ylituotanto purkautui. Erityisesti 2000-luvun puolella tuottajahintojen ja tuotantopanosten hintojen vaihtosuhte heikkeni.

Naudanlihassa ajautettiin aliomavaraisuuteen. Sokeriomavaraisuus heikkeni. Viljanviljely on sen sijaan pärjännyt selvästi odotettua paremmin.

Maidontuotanto on edelleen kruununjalokivi.

Viljelijöiden maataloustulo on säilynyt EU-jäsenyyden ajan nimellisesti vajaan miljardin euron tasolla vuodessa. Ostovoimalla mitattuna tilakohtainen maataloustulo laski vuosina 1994–2004 noin 0,5 prosenttia vuodessa, vaikka tilojen koko kasvoi.

Entinen rajasuojia on nyt korvattu tuella ja EU:n sisämarkkinoilla vallitsee likimain maailmanmarkkina-hintataso. Maatalouselinkeinosta on tullut täysin tukiriippuvainen toimiala. Tuista noin puolet kuluu kuluihin ja puolet jää maataloustuloksi.

Maatalouspolitiikan kova ydin on tukipolitiikka. Muilta osin maatalouden toiminta-ehdoista määrittelevät vahvasti muut politiikan alat.

Elinkeinossa mukaudutaan talouspolitiikan vaatimuksiin, ympäristöä ja yhdyskuntarakennetta koskeviin linjauksiin, kauppapo-

litiikan sitoumuksiin sekä työvoima- ja koulutuspolitiikan haasteisiin. EU:ssa itälaajentuminen, ympäristökysymykset, budjettipaineet ja kauppapolitiikka ovat ohentaneet yhteisen maatalouspolitiikan (CAP) autonomiata ja liittäneet sen lähemmin muihin politiikanaloihin. Tämä kehitys jatkunee tulevaisuudessakin.

Raaka-aineiden hintanäkymä on pitkällä aikavälillä suotuisa, koska öljytaloudesta ollaan siirtymässä biotalouteen. Maailman maataloustuotantoa pitäisi lisätä 60 prosenttia seuraavan kolmen vuosikymmenen aikana ruokaturvan ylläpitämiseksi. Epävarmuus markkinavaihteluineen jatkuu ja siihen lääkkeitä on kehitelty uusia vakuutuksia ja tukijärjestelmiä.

Ilmastokin muuttuu.

Kaiken kohinan ja loiskie-hunnan keskellä perusmaatalouden näkymä pitkällä aikavälillä on kuitenkin melko vakaa.

Maaseudun uudelle liiketoiminnalle näkymät ovat poikkeuksellisen suotuisat, kun maaseudun vähemmistö ruokkii, juottaa, lämmitää ja liikuttaa kaupunkien enemmistöä.

Haasteitakin on. Maatalouden asemaa elintarvikelijärjestelmässä pitäisi pystyä vahvistamaan. Maatalouden tuotantokustannusten jatkuva nousu nakertaa tuloja ja piiskaa tuottavuuden parantamiseen. Maaseudun uusi liiketoiminta pitäisi ottaa haltuun esimerkiksi maidontuotannon tapaan.

Luonnonvarojen hallinnasta eli omistajuuden ja käytön ehdoista väännetään kabineteissa ja työmailla.

Kirjoittaja on tutkimusjohtaja Tulevaisuuden tutkimuskeskuksessa Turun yliopistossa, mutta työskentelee Vesannolla. Hän suunnitteli maatalouden EU-tukijärjestelmän ja toimi ulkoministerin neuvonantajana EU-jäsenyysneuvotteluissa.

Kirjoittaja arvioi maatalouden 20 vuoden matkaa EU:ssa, joka alkoi 16. lokakuuta 1994 Suomen EU-kansanäänestyksestä. Etukäteisarvio piti: maidontuotanto selvisi kurimukselta parhaiten.

PERTTU TURUNEN